

Hvat forðar føroyskum javnaðarhugsandi monnum at fylkjast?

I.

Tað hevur verið athugaligt at fylgt orðadráttinum millum teir báðar vinnmenninar Kallsøy og Danbjørg. Í høvuðsheitunum, í teim socialistiskum hugmálunum, tykist Kallsøy ikki at vera ósamdur við javnaðarmannin Danbjørg. Tað kundi væi ikki verið ódríft. Sum viturur maður kann Kallsøy ikki hera seg annarleiðis í skrift, enn hann er í talu. Frá tingstarvi kenna vit hann í lyndi góðan javnaðarmann. Frá veljarafundum frammanundan seinasta fólkatingsvali kenna veljararnir hann sum javnaðarhugsandi mann.

Hvør er so munurin millum Kallsøy og javnaðarflokkinn?

Lyndismunurin viðvíkjandi javnaðarhugmálunum tykist, sum sagt, ikki at vera stórur, ikki stórri enn at hann og javnaðarmenn kundu fylgst.

Munurin, sigur Kallsøy, liggur í fatanini av, hvat ið er neyðtúrvalig mannagongd í tí politiska bardegnum her á landi.

Vit megu siga, at hesin munurin er torskilin, so torskilin, at vit ikki duga at fata hann. Vit kenna okkum illa við, at so er, tí óivað er Kallsøy ikki einsamallur á hesari skilnaðarstöðu. Hópur av bæði sjálvstýris- og sambandsmonnum aftra seg av somu grundum sum Kallsøy við at fylkjast við javnaðarmonnum.

Já stórri málið er, tess tyngri fellur tað at vita sær at standa í stríði við mann og menn, sum eftir skapi og lyndi av sonnum áttu at tikið broðraták við einum.

Landsins og fólksins frami er eitt so stórt mál, at vit halda, at menn í hvørjum falli skylda at royna at koma til botns og fulla fatan av hvørjum øðrum og vita, um vit ikki siggja trøll, har eingi trøll eru. Umberði at vit siga so. Men hann, ið ikki fatar ein spurning, tað ið talað verður um og víst á, er ofta skjóttur at halda, at tað er ein skjónvilla, ið skilir. Hetta er eisini okkara ætlan viðvíkjandi hví javnaðarsinnarir menn sum Kallsøy og aðrir ikki kunnu fylkjast í tí føroyska javnaðarflokkinum, men tvørturímóti standa øksl um øksl við afturhaldsmonnum, sum hava ta lívsuppgávu at andrógva javnaðararrættir her á landi.

So stalt halda vit tað vera óbeint av Kallsøy at leggja niður orðaskifti, áðrenn greiða er komin á, hvat ið er, sum skilir. Vit vilja tí vóna, at Kallsøy eina ferð enn tekur til orða í hesum blaði fyrri at hjálpa okkum »blindu« at fata hansara stóðu ímóti okkum javnaðarmonnum, hóast hann, sum sagt, sjálvur sigur seg at vera javnaðarhugsandi maður. Vit ikki bert rokna við, men kenna okkum vísan í, at hansara javnaðarhugsanir viga so nógv hjá honum, at hann, um hann verður sannur ið at hava sæð trøll hjá okkum, leggur saman við okkum og sleppur sær úr tí hafti, hansara stríðsmegi fyrri javnaðarhugsjónum má vera bundin av við at standa fylktur við mótsðummonnum javnaðarmanna.

Sjálvstýrið fyrst, sigur Kallsøy. Hetta er eitt orð, sum hevur ljóðað nógv og leingi. Men tað hevur bert tann vana, at tað tykist at vera av torfort hjá sjálvstýrismonnum at greiða, hvørja merking og hvønn týd-

ing tað politisk hevur fyrri okkum Føroyingur.

Loysing kann sjálvstýri sum heild neyvan vera. Um tað var tað, vildi sjálvstýrismenn fylkt við loysingarmonnum.

Fult figgarligt sjálvstýri kann heldur ikki vera aðalmálið, av tí at flokkurin enn, so gamalur hann er, als ikki hevur borið framman nakað fullfiggjað grundarlag fyrri figgarligum sjálvstýri landsins. Flokkurin hevur tvørturímóti verið við til at beint fyrri stórmálum, ið hava miðað ímóti at veita lottinginum munandi innlegur. Hetta er samuleikin. Kallsøys orðum at aðalmál sjálvstýrismonna er at frígera Føroyingar fyrri alla biddaragongd eru tí — í samburð við flokksins figgarpolitikk — ill at skilja — uttan so er, at sjálvstýrisflokkurin meinar, at Føroyingar skulu gerast stórra »asketar« enn teir eru og nokta sær aftrað øðrum tað, ið teir hava við stuðli frá ríkisskassanum. Men henda leið fer ikki at hera til at ganga hjá einum fólki, ið ynskir at vera í framburði, og sum hevur ov lítið frammanundan — og tað kann tá heldur ikki vera meiningin.

Eins og tað er góð javnaðarmanna hugsan, at *hin sterkari skal hjálpa tí veikara, har ið hann ikki kann og orkar sjálvur, áðanna vit tað sum fólksins skylda at royna at hjálpa sær sjálvt, so langt sum evnini røkka.*

Vit áðanna, at vit eru so fámentir og veikir, at vit sum ljóð megu styðja okkum til eina sterkari. Og vit kalla tað ikki fyrri vanvirkisliga biddaragongd, tá ið vit, hin veikari, heita á statin, hin sterkara, og fáa stuðul har, ið vit ikki orka sjálvur. Hesa áheitan gera vit, og stuðulin fáa vit í kraft av tí skyldu, hin sterkari hevur yvir fyrri tí veikara, og tí rætti, hin veikari hevur yvir fyrri tí sterkara. Biddaragongd kann fyrst vera talan um, tá ið vit biðja um nakað, vit orka sjálvur, men bera okkum undan at gera. Henda biddaragongd er ikki bert vanvirkislig, men hon er í stórum skaðilig. Tí eitt fólk mennist og búast einans við at royna sín mátt.

So stalt vilja vit, sum ofta av Danbjørg framhildið, vera við til at taka eitt hvørt uppskot til umrøðu, ið miðar ímóti sjálvir at hjálpa okkum. Halda vit so evnini røkka til at fara undir tær uppgávur og loysa tær mál, ið talan er um, vilja vit fegnir vera við til at fremja tær. Men einans stemningsynski og leys »parola« er ov lítið at byggja land á. Lívssins lógr er harðar. Verður ikki roknað gjølla við, hvussu evnini røkka til tikið, ið takast skal, kann ein vera tikið av fótum, áðrenn ein veit av. Mannagongdin og útvinglingurin skuldi helst borið framgongd í sínum skildi.

At tað, sum stalt er, fara alstórar virðir fyrri skeytið, er eygssjónligt, og at vit kunnu gera nógv fyrri at bota her, er eyðvitað. Hvat vildi landið ikki kenna vunnid við at tikið lands-handil við olju, salti, kóli og kokes og øðrum stórtatíklum? Hvussu mong hundrad túsund hevði landið, lottingið, ikki kunna haft til nýtslu gjøgnum tíðirnar, ífall brunatrygging, bankvirki margaruvirki og tí-

likt var í tingsins hondum? Hvussu nógv sterkari stóðu vit ikki, um okkara nationalformáa var ókt við kongs- og presta-jørdini? o. s. fr. Hetta er av sonnum mál, ið miða ímóti at stímbra okkum figgarliga til at yvirtaka uppgávur, sum nú liggja ella standa í botni niðri á danatingi. Sambandsflokkurin og sjálvstýrisflokkurin kunna ikki sum heild samlast um at loysa hesi figgjamál. Eg veit, at Kallsøy og ymsir sjálvstýrismenn og sambandsmenn, ið eru javnaðarhugsandi, halda við okkum, at tað hevur størsta týðning at loysa hesi mál bæði skjótt og brátt. Men tá ið so er, var tað so ikki figgjuførð betri hjá hesum monnum at staðið fylktir við javnaðarmonnum í stríðnum fyrri hesum stórmálum heldur enn at standa heftir av afturhaldsleiratalinum innanfyri teirra flokkar.

Fiskivinnan og jørdin.

(Framhald).

Menn hava skotið upp á leggja toll á útlendsk eplir, og ein skilir væl, at slík uppskot koma fram; ið nakað má gerast, tað er ívaleyst. Tó er tað so skikkað við tolli, at hann dyrk-ar vorurnar fyrri teim, ið nýta tær skulu. So stalt kann tollurin sigast at vera órættvísir, og tað verður hann uttan maksimal-prísir samstundis verður ásettur — og tað átti hann at verið fyrri langari tíð síðan bæði á eina vøru og aðra. Verður tollur lagdur á útlendsk eplir og so maksimalprísir settur á tær føroysku eplini, so skuldu líkindi verið til, at Føroyingar sjálvir kundu matakaffað sær við eplum, og mangar túsund krónur kundu so stalt fallid niður í Føroyum, sum nú fara út av landinum.

Hovdu vit Føroyingar lands-handil, so bar væl til at skipað soleiðis fyrri, at tær føroysku eplini skuldu verið útseld áðrenn útlendsk vøru innførd aftur.

Meðan talan er um eplini er vert at nevna nakað, sum menn hava talað við meg um og tað er farmagjaldið fyrri eplir her millum oyggjarnar. Her átti landið at hjálpt teim monnum, ið vilja selja føroysk eplir, á tann hátt, at farmagjaldið varð niðurselt við minst helvtini.

Teir, ið stjórna landinum vilja fegin, at »Smirle« skal tjena pening, og tað er væl hugsað; men tað, ið landið tænar við høgum farmagjaldi uppá føroyskar vorur t. d. kjót og eplir, tað tapir landið aftur við rentu og rentisrentu; tí farmagjaldið dyrk-ar vorurnar so mikið, at menn heldur keypa frá útlönd-unum enn at skriva norður um fjórð eftir vorum.

Hvat ið viðvíkur jarðadyrking hevur tað verið heldur tvørligt at útrættað nakað til munar. Jørdin hevur verið alt ov mikið pettað sundur. Nú verður tó arbeitt uppá at savna jørdina saman. Hin sokallaða »útskift-ing« fer fram her á landi nú á dagum. Í hesum fari, sum í mongum øðrum, koma vit hundrad ár aftaná aðrar tjóðir. Tá ið jørdin er savnað saman verður lagaligt hjá monnum at nýta hest og plóg, og tá fyrstani

kann gongd koma á uppdyrking her á landi.

Fyrr í tíðini høvdu bondurnir ikki neyðugt at pløga jørdina. Húskallar trutu ikki at fáa; nú er aðraleiðis, og tessvegna má dyrkingin moderniserast. Hetta hava bondurnir ikki dugað at fata, og hava tí latið garðarnar liggja í órokisskapi, meðan teir sjálvir eins og aðrir føroyingar hava leitað sær vinnu við Íslands og Grönlands strendur. Nógv ovstóru partur av landinum liggur enn í haga. Eitt nú her í Suðuroy, hvat kann ikki fáast av góðari jørd burtur úr tí, sum nú liggur í haga. Einn einans ein brokpartur dyrkadur av tí, sum dyrkast kann; men fyrst og fremst má akvegur leggjast gjøgnum dalirnar fyrri at dyrkingin kann gerast lagalig, sum eg í áðni nevndi, er akvegur lagdur úr Sunnbo til Lopprara og framvið hesum vegi er hópur av traðum innlagdur. Eg havi hoyrt at akvegur skal verða lagdur næsta vetur úr Lopra til Akra. Í fall at so er verður hópur av góðum dyrki-lendi har at fáa. Hesin, vegur er stóðgaur á miðari leið og spell er at hin parturin frá Lopra til Vágs liggur ógjørt; tí Sunnbingar fáa ikki nýtt vegin til fullnar, uttan so er, at teir kunna aka líka til Vágs. Hevði vegin gingið líka til Vágs við einum teymi á Akra og einum til Vikarbyrgi, so kann eingin mela hvussu mikið av traðum, ið dyrkast kundu. Menn enn er er eitt mál, sum vert er at umrøða, og tað er spurningurin um, hvør ið fær traðirnar, ið inn verða lagdar. Fjáa bondur og ognarmenn traðirnar, ella eru tær roknaðar til ognarleysar menn?

Hvat sigur traðarlógin um henda spurning? Ein ella annar biðist gera so væl at geva greiðu á hesum. Í áðni nevndi av bygdina í Vikarbyrgi. Har er stóru boun; men hvør eigur hann? Já, ognarmenn í Sunnbo eiga stórsta partin av hesum bo, og tessvegna liggur ein stóru partur í órokisskapi.

Fyrr hundrad árum síðan var stóru boun yviri í Klova í Porkeri. Har kundu fleiri hús staðið, og mong fólk kundu lívað har; men har stóð einans eitt hús, og maðurin, ið har búði, átti lítið og einki av bonum. Hann flutti í seinri hadani frá, og hesin góði boun fall aftur til haga. Soleiðis hevur eisini gingist aðrastaðni í landinum, og tí liggur stórsta parturin av landinum enn ódyrkaður. Skal nakað hopti verða í landbrúki í Føroyum, má hagin gerast at-gongiligur fyrri ognarleysum monnum, sum hug hava at dyrka jørd. Her í Suðuroy eru so mong góð lendi, sum nú liggja í haga, at um tær verða dyrkað, kunnu í minsta lagi eini 3-400 neyt líva aftrat her í oynni. Tað er tí stórt spell, at oyggin liggur í so stórum órok-isskapi, sum hon liggur. Tað er ikki tí, at eingin hevur hug at dyrka jørd, tvørturímóti. Ná er ansurin vaknaður fyrri jarðar-brúki, og mangir ungir trúa eftir at fáa eitt stykki av hagni, sum teir kunna leggja inn til traðir.

Tað ræður tí um, at teir menn, ið ráða í landinum — fyrst og fremst okkara lottings-

menn — leggja alla orku sína í at gera korini hjá traðarmonn-unum so lagalig sum gjørligt.

Fyrst má allar tann hagi, sum hóskar til traðir, málást sundur til húsmannsbrúk og leggjast opin fyrri einum og hvørjum, sum vil taka við einum slíkum lendi.

Harnæst má stuðningur veitast traðarmonnum í nógv stórri mál enn higartil. Lán eiga eisini at vera lagalig at fáa. Best var um tað allmenna inn-gyrdandi fleiri húsmannsbrúk undir einum, tá hevði tað verið hópin blugari fyrri teir, ið við teim tóku. Menn kundu so fingið hesi húsmannsbrúk móti eini hóskandi árligari leigu, ið kundi verið ógviliga lætt at rinda.

Men høvuðstreitin fyrri jarðad-yrkan eru akvegir um alt landið, soleiðis at jarðadyrkarar lættliga kunna fáa selt tað, ið landið gevur av sær.

Her í Suðuroy er tað so laga-ligt, at tvær stórar bygdir, Vág og Tvøroyri, vilja keypa tað, ið hinar bygdinar kunna selja, so her ber ógviliga væl til, bert akvegur verður lagdur um alla Suðuroy. Men tíverri sær tað út til, at vit ongan akveg fáa tær fyrstu árin. Tað er við hesum sum við øllum øðrum, at »sein kúgv fær skitið gras«.

Tað eru mong ár síðan, at akvegur varð lagdur millum Sand og Skopun, og nú er akvegur lagdur um alla Sandoyuna. Tað er sagt, sum orðtakið sigur, at »Valnið rennur, meðan myln-arin svevur«. Sandoyingar hava verið framskyrdir, og teir hava tí valt frambráðsmenn til teirra álitismenn á lottingi; men vit hava ikki haft eyguni opin fyrri slíkum.

Akvegur um alla Suðuroy má vera høvuðsuppgáva fyrri allar Suðuroyngar, og tí ræður um at hava eyguni opin fyrri, hvørjar menn vit seta til okkara álitis-menn á tingi; tí í teirra hondum liggur hetta týðningarmikla mál.

J. H. Danbjørg.

Tíðindi.

Tvøroyri.

Higar er komin norskur motor-batur á fiska reir. Hann hevur gjørt eina roynd, men fekk einki.

Hin fyrsti suðurlandsfiskurin sigist at vera liðugtúrkaður til útflyting.

Hvalaveiðan í Lopra ætlast at verða byrjað í einum av teim fyrstu døgnum. Hevði nú bert gingist væl.

„Maagen“ hevur ligið her nakrar dagar — hann skal, sum sagt, vera fyrri »Falkin«.

Tey, ið lýða Harrans boð.

Í Kappstatinum livir ein nek-arakona, sum óivað eigir verð-aldrarekordina í barnaføðingum. Hon er 54 ára gomul og er móðir at 34 børnum. Hon hevur tveir menn, men kortini for-syrgir hon allari familjuni við at ganga út at vaska hjá fólki — eitt vorðiðsum konubrot!

Ansvarhavandi blaðstýrari fyrri Suðuroyar-síðuna: P. M. DAM